

Posudek oponenta na disertační práci mgr. Zuzany Bílkové „Rodinná a školní socializace dětí s ADHD“

Téma práce lze považovat za aktuální a vhodně zvolené, ADHD syndrom představuje značnou zátěž jak pro rodinu, tak pro školu a je užitečné získat o tomto problému další informace. Předložená práce je obvyklým způsobem rozdělena na teoretický úvod a zpracování vlastního výzkumu. Teoretická část obsahuje 6 kapitol, která na sebe logicky navazují a postupují od vymezení problému k jeho specifickým aspektům, v tomto případě socializaci. Tato část je zpracována standardně, obsahuje všechny poznatky, které by zde měly být zahrnuty, i když by jí prospěla určitá redukce.

Základní charakteristika ADHD syndromu je jasná, jeho četnost je asi nižší, ale autorka vychází z aktuální odborné literatury, která může do této kategorie začleňovat i méně závažné či hraniční varianty.

Str. 6 – Základní rozdíl spočívá v tom, že definice LMD vycházela z etiologie a ADHD vychází z behaviorálních charakteristik. Omezení bylo dáno i relativní izolaci českých psychologů a obtížemi při získávání odborné literatury, nicméně obsahově šlo přibližně o totéž, a proto byly i postupy práce s takovými dětmi rozpracovány i dříve.

Str. 7 – Nejenom hladina neurotransmiterů, ale i fungování jejich receptorů, str. 11 totéž.

Str. 10 – Důležitý může být i faktor zrání, nekoordinovanost rozvoje různých dílčích funkcí.

Str. 11 – Jak by autorka vysvětlila své tvrzení, že genetické faktory přispívají k významně častějšímu výskytu poruchy u chlapců?

Autorka uvádí aktuální teorie ADHD, v práci je prezentována hlavně Barklayova teorie ADHD, ostatní jsou jen zmíněny.

Str. 14 – Exekutivní funkce zahrnují i schopnost inhibice, samozřejmě selektivní.

Str. 15 – Proč si autorka myslí, že se vývojově objevuje internalizace hry až nakonec? Jakou roli si myslí, že zde má dosažená úroveň uvažování?

Str. 16 – Děti s ADHD nemají vždycky horší sebevědomí, resp. sebehodnocení, někdy je mají naopak nekriticky dobré.

Popis symptomů odpovídá jejich vymezení klasifikačními systémy, text je přehledný a obsah vyhovující.

Str. 22 - „jak dělat co umí“ je problém řízení a autoregulace, místo termínu motivace by bylo možná lepší použít „zaměření“.

Str. 24 – Související potíže: stálo by za to charakterizovat přidružené problémy v etiologických souvislostech, s vysvětlením proč bývají spojeny s ADHD (zda jde o důsledek určitého způsobu fungování mozkových center a nebo je sekundární a vyvolaný reakcí rodiny či dalších lidí na projevy dítěte s ADHD).

Kapitola 2.4.6 je užitečná, ale bylo by vhodnější ji zařadit na jiné místo textu, popřípadě jako přílohu.

3. Terapie – její rozdělení je logické a odpovídá zaměření, text věnovaný medicínské terapii by mohl být stručnější a zahrnovat jen základní fakta.

4. Vývojový pohled – kapitola je věnovaná hlavním problémům, které se u dětí s ADHD mohou projevit v různé vývojové fázi. Lze předpokládat, že rozdíly v nápadnosti těchto projevů mohou souviset s etiologií i výchovným přístupem k dítěti, resp. citlivostí matky ke stresujícím podnětům.

Str. 50 – „Nepozornost na úrovni myšlení“ - formulace je neobratná, nezahrnuje fakt, že pozornost se uplatňuje i při vnímání a udržení informací v krátkodobé paměti atd.

Ve školním věku skutečně jde o aspekty výkonu, chování a vztahů.

4. Socializace v rodině a škole. Úvod ke kapitole i na počátku dalších subkapitol je zbytečně rozsáhlý, obsahuje obecné poznatky, které jsou zde zbytečné, bylo by vhodnější koncentrovat

se jen na to, co se týká dětí s ADHD. Stejně tak i v další kapitole o vztahu rodiny a školy. Ucelenosti textu by taková redukce prospěla.

Druhá část práce je věnována **vlastnímu výzkumu**. Zaměření na život dítěte s ADHD v rodině a ve škole, a na pocity a postoje matek, resp. učitelek je užitečné. Zkoumaná skupina je malá a určitou nevýhodou je i věkový rozsah sledovaných dětí. **Použité metody jsou vhodně zvolené**, semistrukturovaný rozhovor a pozorování mohou přinést potřebné informace.

Str. 83 – Některé dotazy nejsou úplně jasné, např. otázka učitelce „Jak pracujete s celou třídou....? Není zcela zřejmé, jak to bylo myšleno, v čem, kdy, zda jde hlavně o toto dítě nebo celkový přístup atd.

Kapitola věnovaná zpracování získaných výsledků je nejzdařilejší částí práce i přes drobné výhrady. Text je přehledně členěn podle časových aspektů: průběhu života rodiny před zjištěním diagnózy a poté. Výsledky jsou v souladu s předpoklady, osvětlení příčiny problémů přispěje k jejich řešení a ke zpracování dané zátěže rodinou, resp. matkou.

Otázka k obhajobě: Je zde vidět nějaký posun názoru matek v průběhu času?

Sourozenci a otcové hrají bezesporu významnou roli, ale bohužel v tomto výzkumu je z těchto zdrojů tak málo informací, že jde spíš o spekulaci autorky, i když logickou a pravděpodobnou. Zajímavá je i kapitola věnovaná životu ve třídě, resp. ve škole. Informace získané od učitelek přináší jiný pohled na situaci.

Str. 110 – Stálo by za to rozdělit latentně konfliktní situace ve škole podle toho, který symptom ADHD se na nich může ve větší míře podílet.

Metody a postupy práce se třídou, resp. spíš s tímto dítětem v rámci třídy, kapitola opět obsahuje více úvah autorky než sdělení učitelek.

Vztahy rodiny a školy: V této kapitole by bylo užitečné doložit záznamy z rozhovoru s matkou a učitelkou, to platí i pro další text.

Kontakt s odbornou péčí – kapitola je pěkně zpracovaná, je zřejmé co hraje při práci poradny, resp. její spolupráci s rodinou a školou, podstatnější roli.

Kapitola 10.4 – Název by mohl lépe vyjadřovat fakt, že jde o problémy ve školní práci a domácí přípravě na školu, a jejich zvládnutí, resp. prezentace možností, jak je zvládat.

Shrnutí a závěr jsou zpracovány adekvátním způsobem.

Disertační práce v zásadě splnila stanovený cíl, autorka zjistila jaké problémy, v tomto případě socializační, doprovázejí nástup dítěte s ADHD do školy, resp. mateřské školy, a s jakými komplikacemi se musejí vypořádat matky i učitelky těchto dětí. **Přinesla určité nové poznatky** a hlavně je uvedla v příslušných souvislostech, takže lze zvolit adekvátní metody práce s rodinou takového dítěte. Tato zjištění jsou přínosná hlavně pro pedagogicko psychologickou praxi, jak pro školu, tak pro práci poraden.

Předložená disertační práce splňuje podmínky kladené na toto řízení, a proto ji lze doporučit k obhajobě.

V Praze dne 13.2.2012

Prof. PhDr. RNDr. Marie Vágnerová, CSc.
Psychiatrické centrum Praha LF3 UK